

ΤΕΛΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΕΞΑΜΗΝΟΥ
ΕΑΡΙΝΟ ΕΞΑΜΗΝΟ ΦΥΛ50 (ΜΑΪΟΣ 2023)

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ: ΤΖΕΛΕΠΗ ΧΡΙΣΤΙΝΑ

ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ: ΦΕΜΙΝΙΣΤΙΚΕΣ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΕΣ ΚΑΙ
ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΦΥΛ50

ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ-ΣΥΜΒΟΥΛΟΣ: ΝΕΛΛΗ ΚΑΜΠΟΥΡΗ

Δ/ση ηλεκτρονικού ταχυδρομείου: std527644@ac.eap.gr

**Maestro: Μία διαθεματική ανάλυση της αναπαράστασης του
ομοφυλόφιλου ζευγαριού**

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1) ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	3
2) ΕΙΣΑΓΩΓΗ: ΧΡΟΝΙΚΗ ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗ ΤΩΝ ΑΝΑΠΑΡΑΣΤΑΣΕΩΝ ΤΩΝ ΑΡΡΕΝΩΠΟΤΗΤΩΝ, ΘΗΛΥΚΟΤΗΤΩΝ ΚΑΙ QUEERNESS ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΤΗΛΕΟΡΑΣΗ ΚΑΙ ΤΟΝ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟ.....	4
-6	
3) ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ.....	6-7
4) ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ.....	7
-8	
5) ΑΝΑΣΤΟΧΑΣΜΟΣ.....	8-10
6) ΤΟΠΟΘΕΤΗΣΗ ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΣΤΟΝ ΤΡΟΠΟ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗΣ ΤΟΥ ΟΜΟΦΥΛΟΦΙΛΟΥ ΖΕΥΓΑΡΙΟΥ.....	10-12
7) ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΑΠΟΤΙΜΗΣΗ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ.....	12-13
Βιβλιογραφικές Αναφορές.....	14-15

Περίληψη

Το αντικείμενο της παρούσας εργασίας είναι η κριτική επισκόπηση της τηλεοπτικής σειράς «Maestro», του Χριστόφορου Παπακαλιάτη, πιο συγκεκριμένα του τρόπου αναπαράστασης του ομοφυλόφιλου ζευγαριού που πρωταγωνιστεί. Αρχικά, γίνεται μία ανασκόπηση του τρόπου με τον οποίο παρουσιάζονται οι queer ταυτότητες στο πέρασμα του χρόνου, τις ομοιότητες και διαφορές που μπορεί να προκύπτουν, και στη συνέχεια γίνεται επικέντρωση στη συγκεκριμένη σειρά. Για το σκοπό αυτό χρησιμοποιήθηκε η μέθοδος ανάλυσης περιεχομένου και αναπαραστάσεων αρρενωπότητας, θηλυκότητας και queerness. Η προσέγγιση του όλου θέματος έγινε μέσα από το πρίσμα μίας περισσότερο φεμινιστικής και διαθεματικής σκοπιάς, ενώ θεωρήθηκε χρήσιμο να ενσωματωθούν και στοιχεία αναστοχασμού, ώστε να υπάρξει μία περισσότερο ολοκληρωμένη τοποθέτηση. Τέλος, αναδεικνύεται η σημασία του να πραγματοποιούνται διεξοδικές αναλύσεις του τρόπου με τον οποίο παρουσιάζονται τα queer άτομα στο χώρο των media, αλλά και προτάσεις αναφορικά με μία ουσιαστική πλαισίωση των εκάστοτε προσεγγίσεων κριτικού σχολιασμού.

Λέξεις κλειδιά: «Maestro», ομοφυλόφιλο ζευγάρι, κριτική επισκόπηση, χρονική παρουσίαση queer ταυτοτήτων, ανάλυση περιεχομένου και αναπαραστάσεων, φεμινιστική σκοπιά, διαθεματικότητα, αναστοχασμός.

Εισαγωγή: Χρονική παρακολούθηση των αναπαραστάσεων των αρρενωποτήτων, θηλυκοτήτων και queerness στην ελληνική τηλεόραση και τον κινηματογράφο

Οι queer ταυτότητες υπήρχαν, υπάρχουν και θα υπάρχουν. Το ζήτημα το οποίο προκύπτει είναι ο τρόπος με τον οποίο παρουσιάζονται ποσοτικά, αλλά και ποιοτικά, ανάλογα φυσικά και με το εκάστοτε κοινωνικό, ιστορικό, πολιτισμικό και πολιτικό πλαίσιο της εκάστοτε εποχής. Είναι εμφανές πως ένα queer άτομο, συνδυαστικά με τις αναδύμενες αρρενωπότητες και θηλυκότητες, το έμφυλο, δηλαδή, στοιχείο, θα έχει διαφορετική αναπαράσταση στη δεκαετία του 1950 και '60 απ' ό τι το '70 και το '80 και ούτω καθεξής, φτάνοντας μέχρι και τη σημερινή εποχή. Κάνοντας μία αναδρομή στο χρόνο, εύλογα θα μπορούσε να παρατηρήσει κάποιος πως υπάρχουν τόσο ομοιότητες όσο και διαφορές.

Η εθνική καταστροφή που επήλθε μετά από δύο παγκοσμίους πολέμους και έναν εμφύλιο, σε συνδυασμό με μία στροφή στις πιο δυτικότερες επιρροές δημιούργησε ένα τοπίο με ποικίλες κοινωνικές και πολιτικές δυσκολίες (Φλούδας, 2019). Μετά την ανάκαμψη της χώρας, υπήρξε μία αναπτέρωση του οικονομικού ηθικού και μία διάθεση κοινωνικής και οικονομικής ανέλιξης, όλα αυτά υπό το πρίσμα των φεμινιστικών και queer διεκδικήσεων, την αύξηση των καπιταλιστικών και καταναλωτικών ιδεολογιών, τη στροφή στη νεολαία, την ψυχαγωγία και τη διασκέδαση, όπως και μία ανάγκη για σεξουαλική απελευθέρωση (Φλούδας, 2019). Η σεξουαλική, αυτή, βέβαια, ελευθερία, συνοδευόταν από την όλη αναχρονιστικότητα των θεσμών και μία προληπτική λογοκρισία, συνεπώς ήταν υπό περιορισμούς (Φλούδας, 2019). Στην τηλεόραση και τον κινηματογράφο (1950-1980) υπάρχει έντονο το πατριαρχικό στοιχείο και αυστηρή επιτήρηση όσον αφορά τη σωστή επιτέλεση των ρόλων τόσο για τις γυναίκες όσο και για τους άνδρες, όπου οι γυναίκες ταυτίζονται με τη δυναμική της οικογένειας και του γάμου, στερούμενες οποιαδήποτε σεξουαλική διεκδίκηση και αυτονομία, ενώ οι άνδρες τοποθετούνται σε ένα περισσότερο «macho» προφίλ, με στοιχεία αμηχανίας απέναντι σε οτιδήποτε νεωτερικό, ανταγωνιστικότητα, απότομους τρόπους και μία αρετή με εθνικά, ταξικά, κοινωνικά και φιλοταυτοτικά χαρακτηριστικά (Φλούδας, 2019). Οτιδήποτε κινείται εκτός των κυρίαρχων νορμών αντιμετωπίζεται με έντονα αρνητική ηθική κριτική και τιμωρία και φαίνεται να αφορά περισσότερο κάτι που τοποθετείται εκτός Ελλάδας

και ίσως τις ανώτερες κοινωνικοοικονομικές τάξεις (Φλούδας, 2019). Η ομοφυλοφιλία συνδέεται με τη θηλυπρέπεια και δεν αγγίζει τη «γνήσια» αρρενωπότητα, ούτε και τα θεμέλια της παραδοσιακής ελληνικής οικογένειας, ενώ και το drag δεν επιτελεί το σκοπό της αμφισβήτησης των ετεροκανονικών προτύπων και φροντίζει πάντα να επιστρέφει στην gender έκφραση του βιολογικού φύλου (Φλούδας, 2019).

Πόνος, μοναξιά, σωματική και λεκτική βία, κοινωνικό βάρος, ντροπή, πειθαρχία, τιμωρία και ευαλωτότητα είναι μερικά από τα χαρακτηριστικά που συνδυάζονται με τη ζωή ενός queer ατόμου, δημιουργώντας μία αίσθηση συμπόνοιας, αλλά και λύπησης (Chairetis, 2017). Μία πιο ανάλαφρη τοποθέτηση υπάρχει σε κωμωδίες και σε musical, ωστόσο ακόμα και εκεί συναντούνται στερεοτυπίες και μία διάθεση χλευασμού και γελοιοποίησης (Φλούδας, 2019). Τα άτομα αυτά αναγκάζονται, για να μπορέσουν να ζήσουν με λιγότερους περιορισμούς, να μετακινούνται σε μεγαλουπόλεις, στο εξωτερικό ή και γενικότερα σε queer friendly προορισμούς, όπου υπάρχει μεγαλύτερη αποδοχή της διαφορετικότητας και ελευθερία έκφρασης, συναντιούνται σε συγκεκριμένους χώρους και έχουν τους δικούς τους κώδικες επικοινωνίας, αναδεικνύοντας την ανάγκη για μυστικότητα και αποσιώπηση (Chairetis, 2017, Παπαδογιάννης, 2020). Δεν είναι λίγες οι φορές που βλέπουμε να γίνεται συσχέτιση με την παραβατικότητα και τον υπόκοσμο, την εκπόρνευση, την αστυνομική επιτήρηση και επιβολή, την ψυχική διαταραχή, αλλά και γενικότερα την παθολογικοποίηση, την ψυχιατρικοποίηση και τον στιγματισμό (Chairetis, 2017, Γιαννακόπουλος, 2020). Επίσης, υπάρχει η ανάγκη να ικανοποιηθούν τα ετεροκανονικά πρότυπα, ώστε να μην «ταραχθεί» το άτομο που παρακολουθεί τη σειρά ή την ταινία, συνεπώς σε ένα ομοφυλόφιλο ζευγάρι θα υπάρχει μία διχοτομική εκπροσώπηση, όπου ο ένας άνδρας θα έχει πιο ανδροπρεπή συμπεριφορά και ο άλλος θηλυπρεπή, κάτι που θα παραπέμπει στο δίπολο άνδρας-γυναίκα ενός straight ζευγαριού, ενώ θα υπάρχουν στοιχεία και ενός σταθερού και όχι έκφυλου βίου, κάτι που είναι περισσότερο κοινωνικά αποδεκτό (Chairetis, 2017). Φυσικά, αυτό δε σημαίνει ότι δεν υπάρχουν και περιπτώσεις αντίστασης, όπου οι ρόλοι εναλλάσσονται και φαίνεται να υπάρχει μεγαλύτερη ποικιλομορφία και αμφισημία που δεν ανταποκρίνονται στις επιταγές της εποχής, αλλά ακολουθούν ένα μη πεπατημένο μονοπάτι (Chairetis, 2017). Όλα αυτά συμβαίνουν μέχρι τη δεκαετία του 1980 και λίγα χρόνια μετέπειτα.

Προχωρώντας, και φτάνοντας στη δεκαετία του 1990 και ακολούθως, μέχρι

σήμερα, υπάρχει μεγαλύτερη φιλελευθεροποίηση και ανοιχτή παρουσίαση της σεξουαλικότητας, αν και διατηρούνται αρκετές από τις παραπάνω πρακτικές, όπως αναφέρει και ο Κωνσταντίνος Κυριακός (2020) στη συνέντευξη που έδωσε στο Flix, για το έργο του πάνω στον ομοερωτισμό και την ελληνική μυθοπλασία στην τηλεόραση, από το 1975 έως το 2019. Σίγουρα έχουν αυξηθεί τα queer άτομα στις σειρές και τις ταινίες, ωστόσο δεν υπάρχει ίση εκπροσώπηση συγκριτικά με τ@ cis straight, και η όποια αναφορά, ακριβώς επειδή δεν είναι πολλές και δεν υπάρχει ποικιλία παραδειγμάτων, θεωρείται ότι αντιπροσωπεύει εξ ολοκλήρου την queer κοινότητα (Chairetis, 2021). Επίσης, υπάρχει σύμπνοια με τα ετεροκανονικά πρότυπα, και η όποια επαφή, ερωτική σκηνή ή ένδειξη τρυφερότητας και συντροφικότητας δε θα πρέπει να απειλεί την κοινωνική τάξη και είναι σημαντικό να επιτηρείται και να συμβάλλει στην τέρψη των ματιών των θεατ@, όχι την αποστροφή (Chairetis, 2021). Εξακολουθεί να υπάρχει αυτή η τάση προσφυγής σε μειωτικές και παραμορφωτικές εικόνες, όπου τα queer άτομα παθολογικοποιούνται, στιγματίζονται και δαιμονοποιούνται ή συνδυάζονται με στερεοτυπικά στοιχεία, όπως για παράδειγμα η ομοφυλοφιλία με τη θηλυπρέπεια, ακόμα κι αν κάποι@ ισχυριστούν ότι κι αυτό μπορεί να θεωρηθεί μία μορφή ορατότητας, παρά την όποια αρνητική χροιά (Κυριακός, Κ. στο Κρανάκης, Μ., 2020). Με άλλα λόγια, υπάρχει πρόοδος και αλλαγή, αλλά ταυτόχρονα και μία στασιμότητα και καθήλωση σε παλαιότερες απεικονίσεις, οι οποίες, φυσικά, αντικατοπτρίζουν την αμφιθυμία που υπάρχει στο σύγχρονο κοινωνικοπολιτικό γίνεσθαι.

Ερευνητικά ερωτήματα

Τι γίνεται, όμως, τη σημερινή εποχή; Με ποιον τρόπο παρουσιάζονται τα queer άτομα τελικά και πώς αυτό εξυπηρετεί ή αντιστέκεται στις εκάστοτε νόρμες και επιταγές; Με ένα σύγχρονο παράδειγμα θα υπάρξει ενασχόληση και στη συγκεκριμένη εργασία, ειδικότερα με το ομοφυλόφιλο ζευγάρι που εμφανίζεται στη σειρά του Χριστόφορου Παπακαλιάτη «Maestro», η οποία ξεκίνησε να προβάλλεται

στους τηλεοπτικούς δέκτες του Mega, στις 13 Οκτωβρίου του 2022 και θα γίνει απόπειρα να απαντηθούν τα συγκεκριμένα ερωτήματα.

Μεθοδολογία

Η μέθοδος που χρησιμοποιήθηκε για τη συγκεκριμένη εργασία, καθώς ταίριαζε καλύτερα στους σκοπούς του δεδομένου εγχειρήματος, ήταν η ανάλυση περιεχομένου και κατ' επέκταση των αναπαραστάσεων αρρενωποτήτων, θηλυκοτήτων και queerness, μέσα από μία φεμινιστική σκοπιά. Γενικότερα η ανάλυση περιεχομένου αποσκοπεί σε μία συστηματική εξέταση των πολιτισμικών προϊόντων, και όχι μόνο, με άλλα λόγια αφορά δεδομένα που ήδη υπάρχουν, συνεπώς το άτομο που ερευνά δεν εμπλέκεται προσωπικά στη δημιουργία αυτών, όπως για παράδειγμα συμβαίνει σε μία έρευνα της οποίας το υλικό βασίζεται σε συνεντεύξεις, χωρίς αυτό να υποβαθμίζει, ωστόσο, την αυθεντικότητα των στοιχείων και το πόσο ξεκάθαρα είναι αυτά (Παπαγεωργίου, 2010). Αυτό που ενδιαφέρει τα άτομα που ερευνούν και ασπάζονται τη φεμινιστική ιδεολογία, είναι να φέρουν στο φως το εκάστοτε κοινωνικό περιβάλλον που δομεί τη θέση και την κατάσταση των υποκειμένων, να εστιάσουν σε στερεότυπα, προκαταλήψεις και έμφυλες διακρίσεις, όπως και το μέγεθος αυτών, έχοντας κατά νου ότι τίποτα δεν είναι αξιολογικά ουδέτερο (Παπαγεωργίου, 2010). Μερικά απλά βήματα που ακολουθήθηκαν και στη συγκεκριμένη εργασία, ώστε να υπάρξει το επιθυμητό αποτέλεσμα, ήταν να γίνει κατανοητό και σαφές το τι ακριβώς ερευνάται, σημαντική εξοικείωση με το περιεχόμενο της συγκεκριμένης σειράς, αλλά και με άλλα δεδομένα, με σκοπό την ανάδειξη κατηγοριών, θεμάτων και διαδικασιών για την κωδικοποίηση των στοιχείων, αλλά και ερωτήσεις που κινούνται γύρω από τον άξονα της διαθεματικότητας (Παπαγεωργίου, 2010).

Μιλώντας για τη διαθεματικότητα, προτείνεται ότι πρόκειται για ποικίλα συστήματα τα οποία δομούν την κοινωνική πραγματικότητα των υποκειμένων, εξαρτώνται το ένα από το άλλο και συνδιαμορφώνονται (Ζαββού, 2021). Όλα τα παραπάνω δημιουργούν ένα σταυροδρόμι διαφόρων διακρίσεων και ανισοτήτων, κάτι

το οποίο αναφέρθηκε από την Crenshaw, οι οποίες συσχετίζονται και πρέπει να υπάρχει εστίαση σε κάθε μία από αυτές ξεχωριστά και συνολικά, όταν γίνεται λόγος για τις εμπειρίες των ατόμων και τη δόμηση του εκάστοτε κοινωνικού πλαισίου (Ζαββού, 2021). Δε γίνεται να παραβλέπονται η φυλή, η τάξη, η εθνικότητα, η κουλτούρα και ο πολιτισμός, ο σεξουαλικός προσανατολισμός κλπ. και να συνοψίζεται η όλη συζήτηση μόνο γύρω από το φύλο, δεδομένου ότι το φύλο εμπεριέχει τα παραπάνω, ενώ ταυτόχρονα εμπεριέχεται και σε αυτά. Αντιστοίχως, και στην ανάλυση που θα ακολουθήσει για την αναπαράσταση του ομοφυλόφιλου ζευγαριού στη σειρά, θα υπάρξει εστίαση σε στοιχεία φύλου, σεξουαλικού προσανατολισμού, κοινωνικοοικονομικής τάξης και ηλικίας, προσδοκώντας να υπάρξει μία πιο ολοκληρωμένη και ουσιαστική τοποθέτηση.

Αναστοχασμός

Αν και, όπως αναφέρει η Παπαγεωργίου (2010), ο αναστοχασμός στην ανάλυση του περιεχομένου δεν είναι υποχρεωτικός, καθώς τα υποκείμενα δεν είναι ζωντανές υπάρξεις, κρίθηκε σημαντικό το να γίνει λόγος για τη δική μου θέση πάνω σε αυτά τα οποία ερευνώ και τους λόγους για τους οποίους επέλεξα να ασχοληθώ με τη συγκεκριμένη θεματική. Άλλωστε, η θέση από την οποία βλέπουμε τα πράγματα και η διαδικασία προσωπικής εμπλοκής επηρεάζει τη φύση των αποτελεσμάτων, πιο συγκεκριμένα, το τι παρατηρούμε, με ποιον τρόπο και πώς το αποδίδουμε τελικά (Ιγγλέση, 2001).

Αρχικά, πάντα ήμουν ένας άνθρωπος που ενδιαφερόταν για ζητήματα ταυτότητας φύλου και σεξουαλικού προσανατολισμού, δεδομένης και της ένταξής μου στην queer κοινότητα ως panromantic asexual και gender questioning. Συνεπώς, υπήρχε έντονα το βιωματικό στοιχείο και η ταύτιση, γι' αυτό άλλωστε επέλεξα και να ασχοληθώ στη συγκεκριμένη εργασία με τον τρόπο παρουσίας ενός ομοφυλόφιλου ζευγαριού σε μία ελληνική σειρά, καθώς ανήκει στην queer κοινότητα. Πάντοτε με έθλιβε το γεγονός της έλλειψης ποσοτικής και ποιοτικής εκπροσώπησης των queer ταυτοτήτων στην ελληνική τηλεόραση και τον κινηματογράφο, δεδομένου ότι, ειδικά

σε μικρότερη ηλικία, θα ήταν ιδιαίτερα βοηθητικό και ανακουφιστικό για μένα να γνωρίζω ότι υπάρχουν κι άλλα άτομα εκεί έξω που είναι σαν εμένα, τα οποία, όμως παρουσιάζονται με έναν περισσότερο θετικό και ενδυναμωτικό τρόπο και όχι μέσα από υπερβολές και τραγικοποιήσεις. Σαφώς και είναι σημαντικό να ειπωθεί ότι τα άτομα αυτά υφίστανται ποικίλες πρακτικές διακρίσεων και αποκλεισμού, αλλά αυτό θα είχε νόημα να γίνει μέσα από αναφορά σε κοινωνικά, πολιτισμικά, ιστορικά και πολιτικά στοιχεία και όχι απλουστευτικές ατομικοποιήσεις, όπως και συμπεριλαμβάνοντας ποικίλες άλλες ταυτότητες που μπορεί να συνυπάρχουν και να συμβάλλουν στα παραπάνω. Αυτό ακριβώς, θα επιχειρήσω να κάνω κι εγώ στη συγκεκριμένη εργασία.

Η θεωρητική μου αναζήτηση με τα παραπάνω είχε να κάνει περισσότερο με ατομική προσπάθεια, δεδομένου ότι το τμήμα Ψυχολογίας στο Α.Π.Θ., από το οποίο και αποφοίτησα το 2020, προσέφερε μόνο δύο μαθήματα που να ασχολούνται με τα παραπάνω ζητήματα, αλλά όχι εκτενώς και σε καμία περίπτωση με διαθεματικό τρόπο. Αυτό είναι μία γενικότερη κατάσταση που παρατηρείται στην Ελλάδα, καθώς η συζήτηση γύρω από το φύλο και τις γυναικείες σπουδές άργησε να ξεκινήσει, σε αντίθεση με τις αγγλοσαξωνικές χώρες και τα όσα συνέβαιναν εκεί (Καντσά & Παπαταξιάρχης, 2010). Ενώ αναδεικνύεται έντονα το ερώτημα κατά πόσο το πέρασμα από τις γυναίκες στο φύλο έχει μειώσει την ακτιβιστική δύναμη και διεκδίκηση γύρω από κοινωνικά και φεμινιστικά ζητήματα, στον ελληνικό χώρο δεν υπάρχουν καν αυτοτελή τμήματα για το φύλο (αν εξαιρέσουμε το συγκεκριμένο μεταπτυχιακό, το οποίο ήρθε να προστεθεί στον ακαδημαϊκό χώρο αρκετά αργότερα από τότε που έγραψαν το βιβλίο τα συγκεκριμένα άτομα), παρά μόνο μαθήματα, και η όλη ενασχόληση γύρω από τέτοιου είδους ζητήματα ήρθε ως αποτέλεσμα χρηματοδοτήσεων και ευρωπαϊκών προγραμμάτων, χωρίς, όμως, να υπάρξει μία ουσιαστική προσπάθεια και προσφορά, αλλά προσθέτοντας απλά, πολλές φορές, τον όρο φύλο στον εκάστοτε τίτλο (Καντσά & Παπαταξιάρχης, 2010). Ναι υπάρχουν ερευνητικά κέντρα στοχευμένα για το φύλο, αλλά η διδασκαλία στα πανεπιστήμια είναι περιορισμένη και αφορά συγκεκριμένους τομείς, με κύριους εκπροσώπους την ανθρωπολογία και την ιστορία, που δανείστηκαν από την κοινωνιολογία, ενώ ακολούθησαν μετέπειτα και οι επιστήμες της ψυχολογίας, της γλωσσολογίας, της αρχιτεκτονικής, αλλά και πιο εξειδικευμένες περιπτώσεις, όπως η κοινωνιολογία της εκπαίδευσης, η οικονομική επιστήμη και η σχέση των γυναικών με την αγορά εργασίας, η πολιτική επιστήμη και η πολιτειότητα και συμμετοχή των γυναικών στη

λήψη αποφάσεων κλπ (Καντσά & Παπαταξιάρχης, 2010).

Όλα τα παραπάνω έρχονται να συμπληρώσουν την ανάγκη μου να προσφέρω κι εγώ, αν και η εργασία αυτή είναι μικρής έκτασης και δεν υπάρχει ποικιλία δεδομένων, κάτι που δημιουργεί περιορισμούς, στον τομέα των ζητημάτων φύλου και queerness, αντιλαμβανόμεν@ την έλλειψη δεδομένων και στοιχείων, αλλά και των απλουστευτικών και επιφανειακών προσεγγίσεων.

Τοποθέτηση απέναντι στον τρόπο παρουσίασης του ομοφυλόφιλου ζευγαριού

Σε ένα πρώτο στάδιο, έχει νόημα να σχολιαστεί το γεγονός ότι πρόκειται για μία δραματική-αστυνομική σειρά, επομένως, εκ των πραγμάτων η ενασχόληση με το ζήτημα της ομοφυλοφιλίας, αλλά και γενικότερα των κοινωνικών θεμάτων με τα οποία καταπιάνεται, γίνονται στα πλαίσια μίας τραγικότητας και υπερθεματισμού. Πιο συγκεκριμένα, υπάρχει η συσχέτιση του ζευγαριού με το έγκλημα και την τιμωρία, τον υπόκοσμο και τις παραβατικές συμπεριφορές, το αίσθημα μοναξιάς, το φόβο, την ενοχή, την ανησυχία, την ντροπή, τη μυστικότητα και τη σιωπή, την κακοποίηση, το χλευασμό, την οικογενειακή επιβολή και τις αποτυχημένες σχέσεις, χρωματίζοντας αρνητικά την όλη παρουσίαση και προκαλώντας ένα αίσθημα λύπησης (Κυριακός, Κ. στο Κρανάκης, Μ., 2020).

Είναι αρκετά σημαντικό ότι το ομοφυλόφιλο ζευγάρι έχει από κοινού σκηνές, οι οποίες αναδεικνύουν στιγμές τρυφερότητας, συντροφικότητας και ερωτικών επαφών. Αυτό είναι ένα, γενικότερα, τολμηρό εγχείρημα, καθώς στην ελληνική τηλεόραση αποφεύγονται απεικονίσεις φιλιών και σεξουαλικών συνευρέσεων μεταξύ ατόμων του ίδιου φύλου ή θα γίνουν σε σύντομο χρονικό διάστημα και με αυστηρή επιτήρηση, μη τυχόν και προκαλέσουν τ@ θεατ@ (Chairetis, 2021). Φυσικά στο πρωταγωνιστικό ζευγάρι της σειράς, τον Ορέστη και την Κλέλια, που ανταποκρίνονται με τον καλύτερο δυνατό τρόπο στις προσταγές της ετεροκανονικότητας, οι ερωτικές σκηνές είναι μεγαλύτερες σε χρονικό διάστημα, υπάρχει περισσότερη αλληλεπίδραση και σωματική επαφή μεταξύ των ατόμων, αλλά

και έκθεση γυμνών σωμάτων. Πρόκειται για μία μορφή ορατότητας, αλλά με περιορισμούς και με μια διάθεση να μην «προκαλέσει» πολύ.

Συνεχίζοντας με την ανταπόκριση στα πρότυπα της ετεροκανονικότητας, υπάρχει μία διχοτομική παρουσίαση του ζευγαριού, αναφορικά με την έκφραση φύλου, καθώς στον έναν δίνονται περισσότερο θηλυπρεπή στοιχεία και στον άλλο περισσότερο ανδροπρεπή, κάτι που συνάδει με τους γενικότερους τρόπους παρουσίασης (Chairetis, 2017). Από τη μία ο Αντώνης είναι περισσότερο συναισθηματικός, ασχολείται με τις τέχνες και εμφανίζει μία παθητικότητα, ενώ ο Σπύρος έχει ένα «macho» προφίλ επιθετικότητας και ανταγωνισμού. Ωστόσο, οι ρόλοι εναλλάσσονται και αναδεικνύεται μία πολυμορφία και δυναμική, κάτι το οποίο φάνηκε να προκύπτει στον τρόπο παρουσίασης των queer ατόμων σε ελληνικές σειρές και ταινίες, αν και αρχικά με αποσπασματικό τρόπο, ιδιαίτερα από τη δεκαετία του '80-'90 και μετά (Chairetis, 2017). Ως άνδρες έχουν μεγαλύτερη ελευθερία στο κομμάτι της σεξουαλικής διεκδίκησης, ωστόσο το γεγονός ότι είναι gay, λειτουργεί στερητικά, κάτι που αναδεικνύει την πολλαπλασιαστική επίδραση του φύλου και του σεξουαλικού προσανατολισμού στις εμπειρίες των πρωταγωνιστών. Κάτι το οποίο αξίζει να σημειωθεί είναι ότι, όπως και σε άλλες περιπτώσεις, έτσι και εδώ, υπάρχει η ανάγκη να φανεί ότι υπάρχει η διάθεση επένδυσης και σταθερότητας και από τους δύο, ακόμα και αν ο Σπύρος έχει σχέση με μία κοπέλα για να μην κινήσει υποψίες και ο Αντώνης εμφανίζει μία διάθεση πειραματισμού, όπως ακριβώς αναμένεται και από ένα straight ζευγάρι, ώστε να είναι κοινωνικά αποδεκτό (Chairetis, 2017).

Επίσης, η κοινωνικοοικονομική τάξη επηρεάζει σημαντικά τα βιώματα του Αντώνη και του Σπύρου, καθώς ο πρώτος προέρχεται από μία περισσότερο προνομιούχα τάξη, σε σχέση με τον Σπύρο, και κατά συνέπεια υπάρχει μεγαλύτερη ανοχή, ελευθερία επιλογών και ποικιλία δυνατοτήτων και ερεθισμάτων. Οι πατέρες και των δύο φαίνεται να προσπαθούν με κάθε τρόπο να νουθετήσουν τους γιους τους και να τους παρακινήσουν να ανταποκριθούν στους έμφυλους ρόλους, ιδιαίτερα σε ό,τι έχει να κάνει με το ζήτημα της σεξουαλικότητας, ακόμα και με έναν κακοποιητικό και βίαιο τρόπο, όπως στην περίπτωση του Σπύρου. Από την άλλη οι μητέρες, και γενικότερα οι γυναίκες της σειράς, εμφανίζονται με περισσότερη συγκαταβατικότητα, κατανόηση και αποδοχή, κάτι που ανταποκρίνεται στις επιταγές του φύλου. Τέλος, το νεαρό της ηλικίας και των δύο, όπως και η ελκυστική εξωτερική εμφάνιση με τα κοινωνικά κριτήρια αντικειμενικότητας, επιτρέπει μία σεξουαλική ελευθεριότητα και είναι περισσότερο αποδεκτό από το τηλεοπτικό κοινό,

δεδομένου ότι δε βλέπουμε μεγαλύτερα ηλικιακά ζευγάρια να αποτυπώνονται στην οθόνη, πόσο δε να υπάρχουν και ερωτικές σκηνές μεταξύ τους, κάτι που αποτελεί θέμα ταμπού και χρίζει περαιτέρω διερεύνησης.

Συνολική αποτίμηση και προτάσεις

Σε γενικές γραμμές αναδεικνύεται μία προσπάθεια ορατότητας των queer ατόμων, όπως και των ζητημάτων που μπορεί να αντιμετωπίζουν. Δίνεται περισσότερος τηλεοπτικός χρόνος και ερωτικές σκηνές, κάτι που είναι πολύ σημαντικό και μπορεί να συμβάλει σε μία περαιτέρω εξοικείωση και ενσωμάτωση στην καθημερινότητα, λαμβάνοντας υπόψη ότι η εικόνα έχει πολύ μεγάλη δύναμη στη σημερινή εποχή. Ταυτόχρονα η ευαισθητοποίηση σε ζητήματα αποκλεισμού και διακρίσεων θα μπορούσε να οδηγήσει σε περαιτέρω δράση και αλλαγές.

Ωστόσο, κάτι που λείπει από την ελληνική τηλεόραση είναι η ποικιλία παραδειγμάτων και ιδιαίτερα αυτών που είναι περισσότερο θετικά φορτισμένων και περνάνε το μήνυμα ότι ένα gay ζευγάρι έχει δικαίωμα σε μία ζωή, όπου δε θα κυριαρχούν συναισθήματα που προκαλούν δυσφορία και πρακτικές κακοποίησης και χλευασμού. Όλο αυτό ενισχύει το ήδη υπάρχον αίσθημα φόβου ότι η ομοφυλοφιλία δεν μπορεί να οδηγήσει σε κάτι άλλο πέρα από μία ζωή δυστυχίας και απομόνωσης. Υπάρχει ποικίλη θεματολογία με την οποία θα μπορούσε να υπάρξει ενασχόληση, όπως και άλλοι σεξουαλικοί προσανατολισμοί και ταυτότητες φύλου, που δεν έχουν καμία προβολή και εκπροσώπηση, αλλά υπάρχουν εκεί έξω και δικαίως διεκδικούν χώρο και χρόνο.

Επίσης, η εστίαση σε κοινωνικά, ιστορικά, πολιτικά και πολιτισμικά ζητήματα, όπως και μία περισσότερο διαθεματική προσέγγιση, θα οδηγούσε σε κάτι περισσότερο ουσιαστικό, συμπεριληπτικό και ολοκληρωμένο, εμπλουτίζοντας με τον καλύτερο δυνατό τρόπο τις ήδη υπάρχουσες γνώσεις και στοχεύοντας σε δράση και αλλαγή. Η αναγωγή σε κάτι περισσότερο ατομικό και όχι ο εμπλουτισμός με μία πληθώρα παραγόντων που κινούνται πέραν αυτού, θα συντελέσει στην εξαγωγή λανθασμένων συμπερασμάτων. Προς αυτήν την κατεύθυνση θα έπρεπε να κινούνται

και οι όποιες αναλύσεις κειμένων και πολιτισμικών προϊόντων, ιδιαίτερα σε ό,τι έχει να κάνει με queer ζητήματα, όπου εντοπίζεται σημαντική έλλειψη, ιδιαίτερα στον ελληνικό χώρο. Ευελπιστώ η δική μου ανάλυση, αν και περιορισμένη, και με την πρόταση να αποφευχθούν οι οποιεσδήποτε γενικεύσεις και απλουστεύσεις, να αποτελέσει έναυσμα για παρόμοια εγχειρήματα στο μέλλον.

Βιβλιογραφικές αναφορές

Ελληνόγλωσση βιβλιογραφία:

Γιαννακόπουλος, Κ. (2020). Γνώση και Εξουσία: Μυστικότητα, εννοιολογήσεις των ανδρικών ομοερωτικών σχέσεων και ένα (όμο) σεξουαλικό έγκλημα στην μεταπολεμική Αθήνα, στο Βασιλειάδου, Δ. & Γκότση, Γ. (Επιμ.), *Ιστορίες για τη σεξουαλικότητα* (σ. 167-187). Αθήνα: Θεμέλιο.

Ζαββού, Α. (2021). Η φεμινιστική προβληματική της διαθεματικότητας. *Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών*, 156, 55-86. doi:<https://doi.org/10.12681/grsr.25947>

Ιγγλέση, Χ. (2001). Μέθοδοι και Υποκειμενικότητες, στο Ιγγλέση, Χ. (Επιμ.), *Ο αναστοχασμός στη φεμινιστική έρευνα: σκιαγράφηση μιας αμφίθυμης σχέσης* (σ. 15-50). Αθήνα: Οδυσσέας.

Καντσά, Β. & Παπαταξιάρχης, Ε. (2010). Χρήσεις του φύλου στις κοινωνικές επιστήμες. Ένας συγκριτικός ελληνικός απολογισμός, στο Καντσά, Β., Μουτάφη, Β. & Παπαταξιάρχης, Ε. (Επιμ.), *Φύλο και Κοινωνικές Επιστήμες στη Σύγχρονη Ελλάδα* (σ. 1-50). Αθήνα: Αλεξάνδρεια.

Κρανάκης, Μ. (2020). Δεν υπάρχει ελληνική queer τηλεόραση. Ανακτήθηκε από: <https://flix.gr/articles/konstantinos-kyriakos-interview-queer-greek-tv.html>

Παπαγεωργίου, Γ. (2010). Μέθοδοι στη φεμινιστική έρευνα, στο Παπαγεωργίου, Γ. (Επιμ.), *Φύλο και έρευνα* (σ. 116-151). Αθήνα: Gutenberg.

Παπαδογιάννης, Ν. (2020). Σώματα σε κίνηση: Ανδρικές ομοερωτικές πρακτικές στην Ελλάδα και μετακινήσεις στις δεκαετίες του 1970 και 1980, στο Δήμητρα Βασιλειάδου, Δ. & Γκότση, Γ. (Επιμ.), *Ιστορίες για τη σεξουαλικότητα* (σ. 188-209). Αθήνα: Θεμέλιο.

Φλούδας, Γ. (2019). Μια κυρία στα μπουζούκια, ένας μάγκας στα σαλόνια: έμφυλες αναπαραστάσεις στο ελληνικό σινεμά. Ανακτήθηκε από: <https://www.lifo.gr/lgbtqi/mia-kyria-sta-mpouzoykia-enas-magkas-sta-salonia-emfyles-anaparastaseis-sto-elliniko-sinema>

Ξενογλώσση βιβλιογραφία:

Chairetis, S. (2017). Negotiating heteronormativity in the family melodrama: a case study of Giorgos Katakouzinou's *Angelos/Angel* (1982). *Filmicon: Journal of Greek JouFilm Studies*, 2017(4), 7-28. Ανακτήθηκε από: https://www.academia.edu/35562453/Negotiating_Heteronormativity_%CE%99n_the_Family_Melodrama_A_Case_Study_of_Giorgos_Katakouzinou's_Angelos_Angel_1982

Chairetis, S. (2021). Tracing the Ephemeral: 'Lesbian' Characters in Greek Television Comedies. *VIEW: Journal of European Television History and Culture*, 10(19), 89-98. Ανακτήθηκε από: <https://doi.org/10.18146/view.248>